ЛІСОВИЙ ВІСНИК

№3-4 (65-66) '17
www.lisvisnyk.com.ua

ВОЛИНЬ ВЕСНЯНА
(СТОР. 30)

РИБАЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ ПОЧАТКУ XX СТ.

(ПОЛІТИКО-ЕТНІЧНИЙ АСПЕКТ)

Одним із головних аспектів в організації рибальського господарства є право власності на рибальські угіддя (ставки, річки тощо) та власне саму рибу. Про важливість теми свідчить те, що питання користування рибальськими угіддями врегульовувала Конституція Пилипа Орлика від 5 квітня 1710 року. Відповідно до Австрійського цивільного кодексу від 1812 року право рибальства належало до одного з 6-ти видів сервітуту. Іншими видами сервітуту вважалось право утримувати на чужій землі стежки для вигону худоби або переїзду, черпати воду, напувати та випасати худобу, збирати опале гілля, жолуді, згрібати листя, добувати камінь, викопувати пісок та випалювати вапно.

Наприкінці XIX ст. організація рибальства та відповідно право власності на рибу виписані у нормативно-правовій базі більш детально. Так, відповідно до Рибальського закону від 31 жовтня 1887 року, передбачалось надання в оренду права вилову риби на ділянках, які знаходились у суспільній власності. Вже у 1905 році річки Галичини були поділені на 472 рибальські ревіри, з яких 366 здавали в оренду. За рік у бюджет надходило 36603 крон орендної плати. Вартість оренди рибальських ревірів становила від 1 до 1200 крон.

Звичаєве право у Галичині посвоєму трактувало право присвоєння природних багатств громадського користування: дичини, риби, дикорослих плодів, які вважались правомірним джерелом набуття власності. Особливо сильно це було виражено на Гуцульщині завдяки малій густоті населення і великим запасам земельних та природних ресурсів краю. Гуцул, такий собі «вільний стрілець», тривалий час вважав необжиті гірські простори разом із дикими звірами, птахами і рибою спільною власністю всієї громади.

Намагання державної влади Галичини практично реалізувати вимоги Рибальського закону викликало обурення серед селян Східної Галичини. Резонансне протистояння виникло у селі Чернихові на Тернопільщині між селянами-українцями та жандармерією під час незаконного вилову риби, про що вперше повідомив часопис «Слово польське» за 27 травня 1908 року. У статті «Кривавий інцидент» відмічали, що під час патрулювання лісничого Альфреда Кіршнера 25 травня 1908 року рибальського ревіру на річці Серет (орендар – граф Коритовський) він разом із двома жандармами затримав неповнолітнього хлопця та його маму. Під час їх відправки до гміни жінка зчинила лемент, на який збіглось біля 500 селян. Натовп селян обступив гміну і вимагав, щоб до них вийшов лісничий Альфред Кіршнер, але той побоявся це зробити. Через деякий час у будинок гміни незадоволені селяни почали кидати каміння, а потім, озброївшись парканними штахетами та сапами, почали штурмувати гміну. Відбиваючи атаку селян, жандарми зробили три постріли. Було вбито п'ятьох осіб: Михайла Карачука (60 р.), Миколу Шегедина (40 р.), Марію Мандзій (35 років), Анастасію Сидов'як (40 р.), Семка Лалика (12 р.). Поранення отримали Андрій Хмельовський, С. Прокопів, Катерина Линська, С. Копитильц, Федько Островський, Юрко Гвоздзей. Пораненого Юрка Гасюка перевезено до лікарні у Тернополі. На наступний день на місце інциденту прибули староста, судова комісія, полковник жандармерії, доктор Трембалович. Також для вирішення конфлікту намісник Галичини направив на місце свого радника Чежовського, який видав розпорядження – закрити у селі корчму. Велике занепокоєння у влади викликало те, що до села на похорони загиблих мали приїхати 5 українських депутатів, серед яких Трильовський, Будзиновський, які, на думку влади, могли своїми діями лише загострити політичну та національну ситуацію. Тож для дотримання порядку влада видала наказ, щоб прислати з Тернополя ескадрон кавалерії. В подальшому часописи відмічали, що похорон вбитих у селі відбувся спокійно, а фактів правопорушень не було.

На противагу часопису «Слово Польське», який підтримував владу, український – «Діло» – підтримав селян, надрукувавши відповідну статтю. Про серйозність конфлікту свідчить той факт, що про нього написали й часописи інших країн Європи. Зокрема, часопис «Neue Fr. Presse» злісно таврував депутатів-поляків, звинувачуючи їх у придушенні прав українців; але німецький «Die Zeit», навпаки підтримав польську сторону та владу, відзначаючи, що українці були винуватцями конфлікту, а жандарми правомірно застосували зброю, так як наражались на небезпеку. Крім того, редакція вважала, що люди були застрелені не за те, що вони крали рибу, а за напад на жандармів.

Цей кривавий конфлікт переріс також у бурхливі дебати у законодавчому органі Австро-Угорської монархії – Рейхсраті. Зокрема, на підтримку української позиції зазначали, що у Східній Галичині – найгірше соціальне становище селян, і там у політичних протистояннях гинуть люди. Польські депутати, у свою чергу, відзначали, що аналогічна ситуація спостерігається й у інших країнах, де під час страйків гинуть люди, наприклад, у Франції під час соціальних конфліктів. Періодично протистояння відбуваються й у Німеччині, Бельгії, Нідерландах, Англії і Швейцарії. Вину у роздмухуванні соціального конфлікту вони покладали на радикальні українські організації, вказуючи, що вони культивують дух Січі Хмельницького, Гонти й Залізняка, підбурюють до самоуправства, анархії, грабежу, відзначають, що кров русинська, яка проливається на синьо-жовтому прапорі, проливається недаремно, а за кращу долю для українців. Для цього вони заохочують свою молодь вступати у січові товариства, привчаючи її до розбою. Українські партії спеціально загострюють ситуацію і провокують соціальні вибухи, одним із проявів яких стало те, що селяни не лише не виконують вимог Рибальського закону, але й нападають на жандармів. Польська сторона у Віденському парламенті звинуватила українську в тому, що та використовує трагедію у політичних цілях. Адже селяни у селі лише на деякий час перестали красти рибу, а тепер знову почали безкарно це робити. Боячись за своє життя, граф Коритовський практично не виходить зі свого будинку, так як пропагандисти з Тернополя постійно агітують селян, що вони «не повинні боятись панів», і на свій спосіб інтерпретують Рибальський та Мисливський закони. Більше того, нехтування Рибальським законом поширилося й на інші рибальські господарства Тернопільщини. Зокрема, у селі Охримівці селяни повністю не зважають на закон і незаконно виловлюють рибу зі ставка, який є у власності пана Козловського. Крім того, агітація та пропаганда українських радикалів зачепила й села з переважно польським населенням. Зокрема, на цьому полі найбільше потрудився Український депутат Остапчук. Так, маніпулюючи на трагедії у Чернихові, йому вдалось підбурити селян у селі Чернелів-Мазовецький (сучасне Жукове), де проживало лише 20% українців, щоб ті порушували Рибальський закон і також незаконно виловлювали рибу у ставках (власність Леона Подлевського). Через ці випадки Леон Подлевський вирішив взагалі висушити став площею 50 моргів. Також польська пропаганда звинуватила Я. Остапчука, що він не виконує свої депутатські обов’язки у Відні, тобто відсутній на засіданнях у парламенті. В результаті його агітації у селах Глинна, Копичинці, Золочівка виникли рибальські конфлікти на ріці Стрипа, де рибальські ревіри орендували Віктор і Тадеуш Розвадовські. Там селяни хотіли будь-коли виловлювати рибу, не зважаючи на орендаря. Також відзначалось, що аналогічна ситуація на річці Стир була у селах Петрикові, Буцневі, Березовиці Великій. У цих селах оренду рибальських ревір отримав п. Серватовський, який планував тут організувати взірцеве рибальське господарство. Для цього він зарибнив річку мальком, узяв на роботу рибних охоронців. Але його головною проблемою було відзвичаїти місцеве населення від злодійства. Щоб не провокувати конфлікти, він всупереч вимог законодавства наказав своїм охоронцям при порушеннях не затримувати місцеве населення, а лише «напоумити і насварити». Але прикрий випадок у Чернихові моментально розійшовся між селянами та став прецедентом для різного роду політичних агітаторів. Селяни у цих селах взагалі перестали зважати на охоронців і ще з більшим ентузіазмом виловлювали рибу. При зустрічі охоронців лякали смертю, а на незаконний вилов риби озброювались палицями, а деякі – навіть револьверами. При необхідності селяни подавали знак, і з села на допомогу прибігало 30 озброєних камінням селян. Лише за одну ніч кожна злодійська бригада виловлювала по декілька центнерів риби, яку на наступний день продавали у Тернополі. Декілька разів доходило до бійок. Відомий випадок, датований 22 серпня 1908 року, коли відбувся напад у селі Петрикові на рибальського охоронця, який лише прийшовши на річку, був сильно побитий палками. Більше того, на наступний день, коли він о 12 годині проходив попри українську церкву у Тернополі, на нього знову напали ті самі люди, які його побили біля річки. Охоронець впізнав злочинців, серед яких були Ясько, Лисак, Янкевич.

Олег ПРОЦІВ

(Продовження в наступному номері)